

Nr 390.

Av herr **Johansson, Johan Bernhard, m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till tryckfrihetsförordning m. m.

I proposition nr 230 har Kungl. Maj:t för riksdagen framlagt förslag till tryckfrihetsförordning m. m. Förslaget bygger i stort sett på det betänkande, som avgivits av 1944 års tryckfrihetssakkunniga. Bl. a. på en enligt vårt förmenande konstitutiv punkt avviker emellertid propositionen från de sakkunnigas förslag, nämligen beträffande § 2 stycket 2 i kap. 1. Enligt de sakkunniga skulle det vara varken myndighet eller enskild person tillåtet att på grund av tryckt skrifts innehåll genom åtgärd som icke äger stöd i förordningen hindra tryckning eller utgivning av skriften eller dess spridning bland allmänheten. Föredragande departementschefen har emellertid ur paragrafen uteslutit enskild person men i stället tillagt orden »eller annat allmänt organ». Vad som avses med »annat allmänt organ» har dock icke avgivits i propositionen, och i detta avseende torde det därför vara all anledning att göra klart vad detta innebär. Emellertid utgör det enligt vår mening en uppenbar brist att stadgandet enligt Kungl. Maj:ts förslag icke jämväl har avseende å enskild person. Såsom motivering för denna förändring i förhållande till sakkunnigförslaget har departementschefen anfört, att stora svårigheter skulle uppstå att i lag närmare angiva, i vilken omfattning sådana enskilda åtgärder skola anses rättsstridiga. I praktiken skulle det därför bliva vanskligt att upprätthålla en klar och otvetydig gräns mellan å ena sidan förbjudna tvångsåtgärder och å den andra en tillåten moralisk påverkan. Av denna anledning har departementschefen ansett det »klokast» att icke i tryckfrihetsförordningen upptaga bestämmelser rörande åtgärder av enskilda sammanslutningar eller personer.

Det kan visserligen vara riktigt, att svårigheter kunna uppstå därvidlag, men enligt vår mening är förbudet för enskild persons obehöriga åtgöranden så viktigt såsom en garanti för den oinskränkta tryckfriheten, att man icke kan avvisa de sakkunnigas förslag i denna del utan att åtminstone söka utreda frågan närmare och därvid eliminera dessa svårigheter. Det är att märka, att intet remissorgan i princip haft något att erinra mot de sakkunnigas förslag på denna punkt samt att endast justitiekanslersämbetet, Svenska journalistföreningen och länsstyrelsen i Kronobergs län anfört vissa betänkligheter inför de praktiska svårigheterna därvidlag. De påtalade svårigheterna torde emellertid bottna i en viss oklarhet i lagtexten, nämligen vad som avses med ordet »spridning». Detta måste anses ha tvenne betydelse, vilka böra hållas

noga åtskilda, nämligen dels den mera tekniska spridningen, distributionen, och dels skriftens utbredning bland allmänheten. Fråga är, huruvida de remissorgan, som anfört betänkligheter på denna punkt, ha gjort klart för sig denna differens. Enligt vår mening kunna ifrågavarande betänkligheter med fog göras gällande endast i avseende å skriftens utbredning men icke beträffande dess distribution. Såvitt vi kunna finna, yppa sig inga svårigheter att angiva eller i rättspraxis fastslå, i vilken omfattning enskilda åtgärder skola anses rättsstridiga när det gäller skrifts distribution. En enkel omformulering av lagtexten i § 2 stycket 2 skulle därför kunna möjliggöra en full garanti för tryckfriheten att även omfatta förbud för enskilda organisationer eller personer att hindra skrifts tryckning, utgivning eller distribution. Detta skulle kunna ske på så sätt, att till stycket 2 i Kungl. Maj:ts förslag lägges en mening av ungefärligen följande innehåll: »Likaså vare det enskild förbudet att på sådant sätt hindra skrifts tryckning, utgivning eller distribution». Därigenom uteslutes icke möjlighet för enskilda till mer eller mindre önskvärda opinionsbildande åtgärder mot skrifts spridning och utbredning bland allmänheten.

Därefter uppstår frågan, huruvida bestämmelsen skall förses med straffsanktion eller ej. De sakkunniga ha pekat på att sanktion enligt deras förslag icke uteblir, i det att överträdelse av bestämmelsen kan utgöra underlag för skadeståndsskyldighet. Värdet av denna sanktion kan dock i praktiken bliva minskad genom bevissvårigheter. Såväl på grund härav som av principiella skäl bör det uttryckligen stadgas — under förutsättning att straffsanktion icke anses böra ifrågakomma — att skadestånd kan utdömas icke blott för ekonomisk utan även för s. k. ideell skada i likhet med bestämmelsen i 23 § första stycket av 1936 års lag om förenings- och förhandlingsrätt, enligt vilken under skadestånd skall inbegripas jämväl ersättning för personligt lidande och för intrång i den kränktes intresse av att ostört bedriva sin verksamhet.

Ytterligare ett förhållande bör emellertid uppmärksammas i detta avseende. I de sakkunnigas motiv till 2 § 2 stycket anföres exempel på åtgärder, som falla under stadgandet. Däribland nämnes det fall, att en fackförening, som är bunden av gällande kollektivavtal, förmår sina medlemmar att nedlägga arbetet vid ett tryckeri på grund av innehållet i de skrifter, som där tryckas. På sätt Svea hovrätt påtalat i sitt remissyttrande kan emellertid relativbisatsen »som är bunden av gällande kollektivavtal» bliva missvisande. I detta avseende har hovrätten anfört, att om en oorganiserad samling av personer »hindrar tryckning, utgivning eller spridning av en för dem misshaglig skrift, faller detta otvivelaktigt under förbudet. Det kan icke göra någon skillnad, att personerna äro organiserade eller att åtgärden sker på organisationens föranstaltande. Att organisationen är bunden av ett kollektivavtal kan ju ej ha någon självständig betydelse, och åtgärden måste bliva rättsstridig enligt ifrågavarande stadgande även om den företages av en organisation, som aldrig stått i kollektivavtalsförhållande till tryckeriet, eller av en organisation, som vanligen har

sådant avtal med tryckeriet, men åtgärden sker under en tillfällig period av avtalslöshet. En annan sak är att, om kollektivavtal existerar, åtgärden kan bli rättsstridig jämväl på en annan grund nämligen såsom åsidosättande av en obligatorisk förpliktelse.» I likhet med vad hovrätten uttalat är det av sådan betydelse, att missförstånd på denna punkt icke uppstå, att frågan därom uttryckligen bör klarläggas i det blivande utskottsutlåtandet.

På grund av vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen för sin del måtte besluta om sådan ändring i förslaget till tryckfrihetsförordning, att jämväl enskild vare förbjuden att genom rättsstridig åtgärd hindra skrifs tryckning, utgivning eller distribution, samt

att riksdagen i anledning av denna motion måtte vidtaga de ändringar i övrigt i förordningen, som därav eventuellt kunna bli påkallade.

Stockholm den 18 maj 1948.

J. B. Johansson.

Ragn. Bergh.

Erik Arrhén.
